

Adli Psikiyatri

Süleyman Gören¹, M. Cemal Kaya², Cem Uysal¹

¹ Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Diyarbakır

² Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Diyarbakır

Akil kelimesi aslında günlük hayatımızda çok kullandığımız kelimelerden birisidir. Kızmış bir insana aklıselim davranmasını tavsiye ederiz. Birinin yanışını gördüğümüz zaman akıllı ol, kızdığımız zaman aklını başına al ve bir kişinin fikirleri hoşumuza gittiğinde akıl akıldan üstündür deriz. Günlük hayatımızda bu kadar çok kullandığımız akıl kelimesinin Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından yapılan açıklamasında “Düşünme, anlama ve tavrama gücü, bellek” gibi anlamlarından bahsedilir. Kant’a göre akıl, olayların benzerliğinden kurallara varma yeteneğidir. Rudolf Eisler akılı, birbiriyle bağlantı kurarak kıyaslayan, inceleyen düşünce ve anlama, yani kelimelerin ve kavramların manalarını bilme yeteneği olarak tanımlar. Arthur Schopenhauer’a göre de akıl, sebep ve sonucu ayırt etmektir. Bu tanımlardan da anlaşılabilceği gibi aklın sebep, sonuç, kavrama, anlama ve hükme varma gibi fonksiyonları söz konusudur. Bu nedenden dolayı akıl sağlığı bozulmuş bir insanın olayları tam anlama, kavrama, neden-sonuç ilişkisini kurma yeteneği bozulmuştur diyebiliriz. Bir insanın yaptığı hareketlerden sorumlu tutulabilmesi için akıl sağlığının olması gerekmektedir.

Sosyal yaşamın devamı için bazı kural ve kaideler, yasalar ve yönetmelikler düzenlenmiştir. Bu kurallara aykırı davranıldığında toplumun vicdanını rahatlatmak, aykırı davranan kişi ya da kişileri ıslah etmek ve toplumsal yaşamın idamesini sağlamak için bazı cezalar ve yaptırımlar öngörülmüştür. Ancak cezanın verilebilmesi için kişinin akıl sağlığının yerinde olması yani işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılaması ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmiş olması gerekmektedir. İşlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış kişiye ceza verilmez veya cezada indirim yapılır. İşte bu konuda tıbben maddi gerçeği ortaya çıkarmak ve hukuksal anlamda soruşturma ve kovuşturma makamlarını doğru yönlendirmek için başvuru olan bir tıp disiplini olan adli psikiyatri bilimi ortaya çıkmıştır.

Tanım

Adli psikiyatri, farklı kaynaklarda farklı tanımları olsa da tanımların ortak noktaları adli psikiyatrinin multidisipliner bir bilim dalı olduğudur. Gunn ve Taylor’a göre adli psikiyatri, psikiyatrinin bir alt birimi olup yasalar ile psikiyatrik sistemler arasında oluşan problemlerle ilgilenen bir bilim dalıdır. Başka bir kaynakta, adli tıp ve psikiyatriyi birlikte ilgilendiren olguları kapsayan ve özellikle yargıya bilirkişilik boyutunda yardımcı olan bir bilim dalı olarak tanımlanmıştır. Adnan Ziyalar adli psikiyatriyi; insan yaşamının bütün sosyal dinamiklerini, suç ve ceza kavramlarını, demokratik hakları ve hürriyetleri, suçun faillerinin ceza yasaları karşısındaki durumlarını, medeni kanunlarla olan kazanımlarını, tasarruflarını, mi-

- » **SMMT (Standardize Minimental Test):** Bilişsel bozukluğu değerlendirmek için kullanılır. 23 ve altı bilişsel bir kayıp olduğunu gösterir. Demans hastaları için uygulanabilir.
- » **HEDEF (Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu):** Adında anlaşılacağı üzere fiil ehliyetini sorgulamada yararlı bir formdur. Vesayeti düşünülen şahıslarda uygulaması yol göstericidir. 10 ve altı alanın fiil ehliyeti olmadığı kanaati oluşur.

İntihara Teşebbüs

Akıl sağlığı yerinde olan bir kişinin yaşamaktansa intihar ederek ölümü seçme gibi bir hakkı var mıdır? Devletin bireyleri intihar etmeden koruma görevi midir? Yaşam hakkı kutsaldır ve korunması gerekmektedir. Yasalarımıza göre intihar etmek bir suç olmayıp başka birine intihar etmesi için yardım etmek suçtur. İntihar girişimi bir hastalık değil bir semptomdur. Eğer akıl hastalığı olan gerçeği değerlendirme yetisi bozulan bir kişi ise ve kendisine zarar verme tehdidi de varsa bunu engellemek için devletin koruma imkanları kullanılabilir. Hukuken ve tıbben intihar riski yüksek olan hastaların özellikle akıl hastalarının adli psikiyatrik gözlem ve eğer gerekli ise yatırılarak tedavi edilmeleri gerekir. Ancak kişilerde intihar önlemek ve bu riski tespit etmek her zaman mümkün olamamaktadır.

Risk faktörleri değerlendirilerek kişi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bir intihar girişimi, bir sonraki girişim için riski önemli oranda arttıran etkenlerden olması nedeniyle ve ölümlü sonuçlanabilecek bir intihar girişiminin güçlü bir öncüsü olabileceği için takibi önemlidir. Şunu da belirtmek gerekir ki gözetim altına alınacak ya da kapalı bir ortamda tutulacak akıl hastalarının (özellikle intihar eğilimli olanlarının) intihara teşebbüs riskini engelleyici önlemler almak devletin görevlerinden biridir.

Yasalarımızda intihara yönlendirme açıkça suç sayılmıştır. Bununla ilgili düzenleme TCK 84. maddesinde yapılmıştır.

- » **TCK Madde 84.** - (1) Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İntiharın gerçekleşmesi durumunda, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Başkalarını intihara alenen teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler, kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.

KAYNAKLAR

Bluglass R. Introduction to Forensic Psychiatry. In: Gelder MG, Ibor JLL, Andreasen NC, eds. New Oxford Textbook of Psychiatry. Oxford: Oxford University Press Oxford; 2003:2600.

Johns A. Special problems: Forensic aspects of alcohol and drug disorders. In: Gelder MG, Ibor JLL, Andreasen NC, eds. New Oxford textbook of psychiatry. Oxford: Oxford University Press Oxford; 2003:2600.

Türk Dil Kurumu. Akıl. 2006. Available at: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5519c435950bd9.94216621. Accessed 10 Mart, 2015.

Wikipedia. Akıl. 2015. Available at: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ak%C4%B1l>. Accessed 09 Mart, 2015.

- Arboleda-Florez J. Forensic psychiatry: contemporary scope, challenges and controversies. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association*. 2006;5:87-91.
- Özden SY.** Adli Psikiyatri. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım; 2014.
- Hu J, Yang M, Huang X,** et al. Forensic psychiatry in China. *International journal of law and psychiatry*. 2011;34:7-12.
- Malik N, Mohan R, Fahy T.** Community forensic psychiatry. *Psychiatry*. 2007;6:415-419.
- Urbas G.** The age of criminal responsibility. Canberra, Australia: Australian Institute of Criminology; 2000.
- Maher G.** Age and criminal responsibility. *Ohio St J Crim L*. 2005;2:493-512.
- Akyüz E.** Çocuk Hukuku- Çocukların hakları ve korunması. Ankara: Pegem Akademi Yayınları; 2012.
- Uslu N.** Adli psikiyatri birimine yatırılan yaşlılarda suç işlemeyi etkileyen etmenler. *Psikiyatri Kliniği İstanbul: T.C. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi* 2010:140.
- Aygün Eşitli E.** Ceza hukukunda çocuğun rıza açıklama ehliyeti. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 2013;27:277-290.
- Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi. 2010. Available at: <http://www.edb.adalet.gov.tr/csr.pdf>. Accessed 05 Mart, 2015.
- Biçer Ü, Tırtıl L, Kurtaş Ö,** et al. Adli Psikiyatri. *Klinik Gelişim Dergisi*. 2009;22:126-132.
- Ulutürk GH.** Türk Ceza Hukukunda akıl hastalığı ve kusur yeteneğine etkisi. *Kamu Hukuku Anabilim Dalı İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 2009.
- Aşirdizer M, Yavuz MS, Zeyfeoğlu Y.** Adli Psikiyatri. 2005. Available at: <http://tjofmap.tripod.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/kitap.pdf>. Accessed 02 Mart 2015.
- Yıldız S.** Ceza hukukunda akıl hastalığı ve akıl hastalarının yargılanması. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2002;2:141-151.
- Balçoğlu İ, Başer SZ.** Hekimlerin karşılaştığı adli ve psikiyatrik problemler. *İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*. İstanbul: İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi; 2008:41-48.
- Özdemir S.** İntihar girişimlerinde bulunan ergen ve yetişkin olgularda psikolojik dinamiklerin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*. İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü; 2010:176.
- Korff D.** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin uygulanmasına ilişkin kılavuz kitap. *İnsan Hakları El Kitapları*. Belçika: Avrupa Konseyi; 2006:8-23.
- Ümit E.** Kentte suça karışmış çocuklarda toplumsal ortam ve ceza ehliyet araştırmaları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Ankara: Ankara Üniversitesi*; 2006.
- Gordon H, Lindqvist P.** Forensic psychiatry in Europe. *Psychiatric Bulletin*. 2007;31:421-424.
- Hartgens F, Kuipers H.** Effects of androgenic-anabolic steroids in athletes. *Sports medicine*. 2004;34:513-554.
- Brower KJ.** Anabolic steroid abuse and dependence. *Current psychiatry reports*. 2002;4:377-387.
- Maravelias C, Dona A, Stefanidou M,** et al. Adverse effects of anabolic steroids in athletes. A constant threat. *Toxicology letters*. 2005;158:167-175.
- Clark AS, Henderson LP.** Behavioral and physiological responses to anabolic-androgenic steroids. *Neuroscience and biobehavioral reviews*. 2003;27:413-436.
- Parssinen M, Seppala T.** Steroid use and long-term health risks in former athletes. *Sports medicine*. 2002;32:83-94.
- Kanayama G, Hudson JI, Pope HG, Jr.** Long-term psychiatric and medical consequences of anabolic-androgenic steroid abuse: a looming public health concern? *Drug and alcohol dependence*. 2008;98:1-12.
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, (DSM-5)*. Washington: American Psychiatric Pub; 2013.

- Kırpınar İ.** Genç psikiyatristin el kitabı (Psikiyatrik muayene ve semiyoloji). İstanbul: Timaş yayınları; 2013.
- Soysal H.** Adli psikiyatri (Güncellenmiş basım). İstanbul: Özgür Yayınları; 2012.
- Soysal H.** Dürtü kontrol bozukluklarının adli psikiyatrik yönleri. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2015;7:16-29.
- Güleç C, Köroğlu E, Şenol S.** Psikiyatri temel kitabı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2007.
- Nutt DJ.** Anxiety Disorders. Malden, Massachusetts: Blackwell Science; 2003.
- Sadock BJ, Sadock VA, Kaplan HI.** Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry. New-york: Lippincott Williams & Wilkins; 2005.
- Taylor MA, Fink M.** Catatonia in psychiatric classification: a home of its own. The American journal of psychiatry. 2003;160:1233-1241.
- Can Y.** Alkol madde kullanım bozukluklarında etik ilkeler ve hukuki yönü. In: Evren C, Ögel K, Uluğ B, eds. Alkol ve Madde Bağımlılığı, Tanı ve Tedavi El Kitabı-Türkiye Psikiyatri Derneği. Ankara: Tuna Matbaası; 2012:180-192.
- Öncü F, Sercan M.** Ceza hukukunda adli psikiyatri-Ceza sorumluluğunun belirlenmesi. In: Uygur N, ed. Adli Psikiyatri Uygulama Kılavuzu-Türkiye Psikiyatri Derneği. Ankara: Pelin Ofset Matbaacılık; 2014:38-70.
- Türkiye Zeka Vakfı. Zeka nedir? Available at: <http://tzv.org.tr/zeka/zeka-nedir>. Accessed 10 Mart, 2015.
- Türkiye Psikiyatri Derneği Anksiyete Bozuklukları Bilimsel Çalışma Birimi. Ruhsal travmanın etkileri ve çareleri (Hastalar ve yakınları için rehber). Available at: <http://www.psikiyatri.org.tr/pagepublic.aspx?menu=24>. Accessed 10 Mart 2015.
- Şar V.** Travma ve dissosiyasyon. Available at: <http://www.vedatsar.com/travma-ve-dissosiyasyon-nedir/> Accessed 09 Mart, 2015.
- Gehlawat P, Gehlawat VK, Singh P,** et al. Munchausen syndrome by proxy: an alarming face of child abuse. Indian journal of psychological medicine. 2015;37:90-92.
- Burton MC, Warren MB, Lapid MI,** et al. Munchausen syndrome by adult proxy: a review of the literature. Journal of hospital medicine. 2015;10:32-35.
- Kandemir F, Büken B, Büken E,** et al. Kleptomani (Çalma Deliliği)'ye yol açan faktörler ve ceza sorumluluğu'nun değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2014;1:21-24.
- Poyares D, Almeida CM, Silva RS,** et al. Violent behavior during sleep. Revista brasileira de psiquiatria. 2005;27 Suppl 1:22-26.
- Aliustaoglu FS, Yüksel G, Saygılı S,** et al. Bir olgu sunumu eşliğinde REM uykusu davranış bozukluğuna bağlı suç işleme ve suçun adli psikiyatrik olarak değerlendirilmesi. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi. 2012;25:78-83.
- First MB, Gibbon M, Spitzer RL,** et al. SCID-II: User's guide for the structured clinical interview for DSM-IV axis II personality disorders. Washington DC: American Psychiatric Pub; 1997.
- Erol N.** MMPI: Ülkemizde psikiyatrik hastalarda Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterinin geçerlik araştırması. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1982.
- Kızılyel S.** Yaşam hakkı: AİHM kararları ve idari yargı uygulaması. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 2014;18:253-289.
- Can Y, Sercan M, Saatçioğlu Ö,** et al. Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu (HEDEF) geçerlilik, güvenilirlik ve duyarlılığı. Klinik Psikiyatri Dergisi. 2006;9:5-16.
- Gündoğmuş ÜN, Özbek VÖ, Özkara E,** et al. İntihar Girişimlerinde Sağlık Personelinin Adli İhbar Yükümlülüğü. Adli Tıp Dergisi 2004;18(2):38-44.